

AGR

Nordisk

4/93

Pappershistorisk Tidskrift

Utgiven av Föreningen Nordiska Pappershistoriker

**Inbjudan till NPH-konferens 1994 i
Silkeborg i Danmark**

Bostiansk Papirmekka - resebrev

Nordisk Pappershistorisk Tidskrift

Årgång 21, 1993 nr 4

Utgiven av Föreningen Nordiska Pappershistoriker
utkommer med 4 nummer per år.

Redaktör: Ulrika Hådén

Strandsvedjan Gästa 7373

S-860 20 NJURUNDA

Tel: 060 321 73

Ansvarig utgivare: Sanny Holm

Frejgatan 36

113 26 STOCKHOLM

Tel: 08 736 11 34 dagtid, 08 33 27 90 kvällstid

Tidigare årgångar av tidskriften

kan erhållas från ordföranden

för medlemsärenden kontakta

kassören Per Nordensson

Fridebergsvägen 20

151 48 SÖDERTÄLJE

Postgirokonto 85 60 71-6

ISSN 0348-9531

Är Du intresserad av handgjort papper eller av pappershistoria?

Gå då med i Föreningen Nordiska Pappershistoriker. Föreningen har som ändamål att i Norden främja intresset för pappershistoria.

Detta sker genom att föreningen uppmuntrar och stimulerar till forskning och dokumentation av kunskaper kring bl a råvaror och tillverkningsätt, redskapen, pappersmakarna, brukshistoria och bruksmiljö, den färdiga produkten och dess användning, distribution av de färdiga produkterna, vattenmärken och datering med hjälp av pappersegenskaper, papperskonservering, och konstnärligt bruk av papper.

Betala in medlemsavgiften på pg-konto 85 60 71-6. Enskilda medlemmar Kr/FIM 150, Institutioner Kr/FIM 250 och Aktiebolag Kr/FIM 400. Glöm inte att skriva insändare! Du får tidskriften 4 gånger per år och blir berättigad att delta i föreningsmöten varje år. Välkommen som medlem!

Framsidan: Donna Koretsky instuerer japansk pappersframställning

Foto: Anne Vilsboll

Bostiansk papirmekka

Resebrev från Anne Vilsbøll

Boston, USA er et eldorado for den, der vil lære papirfremstilling eller blot forsyne sig med alt til fadet hørende.

Carriage House Handmade Paperworks begyndte i Koretskys køkken i 1973. Dengang spekulerede Elaine Koretsky - som var en succesfuld trædrejer og møbeldesigner, på, om hendes eksotiske rester af træ og savsmuld kunne anvendes til andre kunstneriske formål. Som jury medlem på en kunsthåndværkerudstilling i New York så Elaine nogle få ark håndlavede papirer og blev interesseret i, om hendes træaffald kunne anvendes som råmateriale til håndlavet papir.

Hun spurgte sin datter Donna, som på det tidspunkt var highschoolstudent i færd med at indrette sit keramiske værksted, om at hjælpe til med at undersøge det at fremstille håndlavet papir.

De begyndte med at studere historiske optegnelser i Dard Hunters og John Masons bøger og fandt frem til, at det at anvende trærester ikke ville være det mest praktiske, eftersom de typer papir, de gerne ville fremstille, krævede andre råmaterialer.

Både Elaine og Donna blev grebet af papirfremstillings mysterier. Elaine holdt op at arbejde med træ,

men bibeholdt sit træværksted for at kunne fremstille redskaber til papirfremstilling. Donna forlod den keramiske verden og solgte sin drejeskive.

I mellemtiden - i 1975 - bemærkede Koretskys opslag på telefonmaster på den vej, de bor: **Kæmpe Garagesalg!** De ilede til garagesalget og købte garagen. Da denne var tilknyttet nabohuset, var den let at knytte til deres baghave. Garagen er et eventyrhus - en 2-etagers bygning med rødt tegltag - opført i 1904 - for at huse en af de første personvogne i byen.

Elaine og Donna arbejdede i mange måneder med at indrette et papirværksted. Donna rejste for at studere botanik, kemi og kunst på University of California i Sansta Cruz som forberedelse til sin karriere som papirmager. Elaine fortsatte opbygningen af Carriage House, så garagen kunne fungere som arbejds- og undervisningssted. 4 år senere vendte Donna tilbage til Brookline i Boston for at følge sine ideer omkring håndlavet papir i Carriage House. Carriage House producerer et stort udvalg af håndlavede ark. De fleste fremstilles på bestilling, men der produceres altid et tilstrækkeligt overskud specialark, som bruges til øjeblikkeligt salg.

Carriage House Handmade Paperworks i Boston

Foto: Anne Vilsbøll

Papirstorrelserne ligger omkring 15x20 cm og 10x15 cm. Elaine sprøjter også meget store ark. Donna har udført et stort arbejde for at skabe nye dekorative store ark. For nogle år siden opdagede hun en ejendommelig reaktion mellem 2 af de tilsætningsstoffer, som hun sædvanligvis bruger til papirmasse. Efter års undersøgelser fandt hun frem til, hvordan man kunne få papirmasse til at koagulere på specielle måder, så den indfarvede pulp kunne bruges sammen uden at blive blandet sammen.

Mange eksperimenter foretages i værkstedet, eftersom både Elaine og Donna er aktivt engagerede i teknisk research af papirfibre, papirmasser, pigmenter til indfarvning og papirs varighed. Et andet aspekt, som Carriage House har udviklet igennem årene, og som begyndte, da de prøvede at skaffe usaedvalgte fibre til deres eget arbejde, er deres forretning, hvor de sælger redskaber og materialer til papirfremstilling. I starten rådførte de sig med kemikere på forskellige New England papirmøller, hvor der fremstilledes specialpapirer.

De opdagede en værdifuld papirfiber: abaca=manialhamp, brugt på 2 møller til fremstilling af teoser og filterpapir. Abaca viste sig at være et forbløffende alternativ til de dyre japanske bastfibre, idet den gav et stærkt, tyndt ark med utrolig styrke. Efter Koretskys havde tømt deres forråd af abaca, som papirmøllerne så generøst havde forsynet dem med, begyndte de at søge andre kilder. De husker deres

første ervervelse af en hel vareballe abaca, nok til et helt liv for dem begge. Men Koretskys elever og papirmagervenner begyndte at købe abaca af dem. snart opdagede de andre papirmodvendigheder til papirfremstilling: pigmenter, lim, bindere, neri mm. For at købe disse materialer til sig selv, måtte de købe meget store portioner, og den eneste fornuftige måde at gøre dette på, var at tilbyde andre disse produkter. Denne del af deres arbejde ligger i det vestlige Massachusetts, hvor en lille stab tager sig af lager og udskibning.

For ganske nylig har Donna erhvervet en bygning i Brooklyn, New York. Dvs at hun forlader Boston og indretter et nyt Carriage House værksted. Carriage House i Boston reorganiseres som et opbevaringssted for papirhistorie.

Donna og Elaine har begge rejst til fjerne steder i verden for at undersøge papirfremstillingsmetoder, som stadig praktiseres. Disse undersøgelser i Kina, Japan, Korea, Burma, Laos, Vietnam, Thailand, Indien, Nepal, Sikkim, Bhutan, Tibet, Ladakh, Nordafrika, Centralasien, Tonga, Samoa og næsten alle lande i Europa, har resulteret i adskillige artikler og bøger, der omhandler historiske og tekniske aspekter.

2. salen i Carriage House vil udstille deres store samling af redskaber, materialer, kunstgenstande og usaedvanlige ark, samlet på deres mange rejser. Deres bibliotek vil også blive installeret her. På første sal vil

Neal Bonhan instruerer på Koretskys sommarkurser

Foto Anne Vilsbøll

de sædvanlige funktioner fortsætte: research programmer, undervisning og produktion af håndlavet papir. Året igennem afholdes papirkurser.

Elaine Koretskys mand, Sydney Koretsky, er læge. Han går med liv og sjæl op i papirets mysterier og er en fremragende fotograf. Han har fulgt Elaine rundt i verden og har med sit skarpe øje og sit kamera formået at dokumentere disse rejser på bedste måde. Haven omkring Koretskys beboelse og værksted indeholder - fra de mange rejser - vækster, som nu har slået rod i dette Bostonianske Papirmekka.

Carriage House Paper katalog kan rekvireres på nedenstående adresse:

Carriage House
P O Box 197,
North Hatfield,
MA 01066 USA,
tfn 413-247-5668, fax 800-669-8781

Ud over Carriage House findes der i Boston en anden udmærket forhandler af alt, hvad man har brug for til papirfremstilling:

Lee S Mc Donald, Inc.
Fine Hand Papermaking
Equipment and Supplies
P O Box 264 Charlestown,
MA 02129 USA
tfn 617-242-2505, fax 617-242-8825

Lee har haft sin lagerbygning i 16 år og omkring ham en stab, der til stadighed udvikler nye redskaber, såsom forme, dækkeler, hollaendere, presser mm. Hvert år udgives et nyt katalog, som indeholder alt til ens egen papir - fremstilling. Katalog kan rekvireres på ovenstående adresse.

Ellen Koretsky t v grundare till Carriage House Handmade Paperworks

Foto: Anne Vilsbøll

Kerstin Svanberg t v och Grethel Brohult, båda från Sverige är på sommarkurs hos familjen Koretsky

Foto: Anne Vilsbøll

Donna Koretsky instruerer japansk pappersframställning

Foto: Anne Vilsbøll

Samarbejdsværksted med kunstnerer

Tredje og sidste sted er Rugg Road Papers and Prints, som blev grundlagt i 1982 af kunstnerne Joe Zina og Bernie Toale, som et "samarbejdsværksted" for papir og tryk. Her undervises i papirfremstilling, tilbydes mulighed for eksperimentale projekter på lejebasis, udstilles i et lille tilknyttet galleri og forhandles over 500 forskellige typer papirer fra deres papirforetning. Kurser kan omhandle f.eks. bogbinding, skulpturel papirfremstilling, monotypi, foto på håndlavet papir mm.

Nærmere oplysninger kan fås ved henvendelse på nedenstående adresse:

Rugg Road Paper and Prints

1, Fitchburg Street

Brickbottom Building

Sommerville, MA 02143 USA

Tfn 617-666-0007

Anne Vilsbøll

Billedkunstneren og forfatteren Anne Vilsbøll har arbejdet 12 år med håndlavet papir. Hun lærte at fremstille papir i USA og har siden suppleret sin viden med ophold på papirmøller rundt omkring i verden. På den lille danske ø Strynø har hun indrettet sit eget papirværksted, hvor mange kunstnere fra hele verden kommer for at lære og samarbejde. Anne Vilsbøll deltog i juni -93 på IAPMA - International Association of Hand Papersmakers and Paper Artists konference i Montreal. Hun besøgte på hjemvejen nogle af sine venner i Boston, som vi kunde læse om i hendes artikel.

Anne fick Gösta Liljedahls stipendium 1993.

Inbjudan till Silkeborg Museum

Den industrielle kulturarv og dansk papirindustri

Konference i Silkeborg 15-17 juni 1994

Formål:

At belyse og drøfte undersøgelser af dansk industri-kultur med konkret udgangspunkt i dansk papirindus-tri 1829-1993. Der vil blive lagt vægt på temaer: fabriksmiljø, teknologihistorie, produktionsudvikling og menneskene i industrien.

Målgruppe:

Museumsfolk, industrihistorikere, papirhistorikere, konservatorer og papiringeniører.

Rammer:

Konferencen afholdes på Silkeborg Museum onsdag den 15 juni kl 13-22, torsdag den 16 juni kl 10-17 og fredag den 17 juni kl 10-16. Föreningen Nordiska Pappershistoriker har udstilling fredag den 17 juni kl 14-17 og lørdag den 18 juni kl 10-13.

Moduler:

Konferencen er delt op i moduler, så deltagerne kan vælge at deltage alle dagene eller i en eller to af dagene. F eks kan industrihistorikere m fl komme onsdag og torsdag og rejse torsdag aften. De nordiske papirhistorikere kan f eks komme i løbet af torsdagen, og fredagens arrangement er specielt målrettet de nordiske papirhistorikere.

Materialer:

Til konferencen vil der blive udsendt et kompendium om dansk papirindustri 1829-1993 til alle deltagerne som basismateriale.

Samarbejde:

Konferencen sker i samarbejde med de danske museers industripulje og Föreningen Nordiska Pappershistoriker.

Pris:

Hele konferencen 450 danske kroner

Onsdag - torsdag 350 -"-

Torsdag - fredag 400 -"-

Priserne dækker kursafgift, kompendium, bespisning og bustur.

Tilmelding/Anmälan

Senast den 1 juni 1994 til

Silkeborg Museum

Hovedgårdsvej 7

8600 SILKEBORG

DANMARK

Tfn 868 214 99 fax 868 126 88

Yderligere oplysninger - herunder om overnatning - kan fås på museet ved Dorit Hindsgaul og Keld Dalsgaard Larsen.

Program

Onsdag den 15 juni

kl 13.00 Velkomst ved museumsinspektør Keld Dalsgaard Larsen, Silkeborg Museum

kl 13.15 Tidligere større undersøgelser i dansk industrihistorie ved museumsinspektør Poul Strømstad, Nationalmuseet.

kl 14.15 Erfaringer med at hjemtage og bevare industrielle genstande ved museumsdirektor Jens Breinegaard, Danmarks Tekniske Museum.

kl 15.00 kaffepause

kl 15.15 Hvordan sikres dokumentation af de "bløde" data fra industrien og de store utflyttelige monumenter (ex fabriksmiljøer) eksemplificeret ved dansk papirindustri ved Keld Dalsgaard Larsen.

kl 16.15 Byvandring i industribyen Silkeborg ved Keld Dalsgaard Larsen

kl 18.30 Spisning

kl 20.00 Bevaring og dokumentation af den "industrielle kulturarv" med udgangspunkt i dagens tre foredrag. Mulighed for mindre selvstændige indlæg.

Torsdag den 16 juni

kl 10.00 Dansk papirindustri 1829-1993. Fabriksmiljø, teknologi, produktion og menneskene i industrien. Præsentation af en større undersøgelse ved Keld Dalsgaard Larsen.

kl 11.30 Frokost

kl 12.30 Teknologiuudviklingen i dansk papirindustri efter 1945 ved civilingeniør Paul Hansen, tidligere teknisk chef i De forenede Papirfabrikker.

kl 13.30 Udvikling i dansk papirproduktion med særlig henblik på Silkeborg Papirfabrik efter 1950 ved Jørgen Rabbek, udviklingschef på Silkeborg Papirfabrik.

kl 14.30 Har dansk papirindustri en fremtid? Oplæg ved fabrikschef Kjeld Andersen, Silkeborg Papirfabrik og ingeniør Rudolph Nygaard, Dalum Papirfabrik.

kl 15.00 Kaffepause

kl 15.15 Hvilke spørgsmål stiller konservatorerne til papiret ved konservator Anne-Grethe Rischel, Nationalmuseet

kl 16.00 Rundvisning på Silkeborg Papirfabrik

kl 18.00 Aftensmad

kl 19.00 Separate møder blandt konferencedeltagerne:

Föreningen Nordiska Papperhistorikers årsmøde / Industripulje-møde

Fredag den 17 juni

kl 09.00 Busudflugt til Bruunshåb, Klostermølle og Himmelbjerget

kl 14.00 Håndgjort papir i Silkeborg. Oplæg ved tidligere bøttemester Henrik Boris og arbejde i museets bømme

kl 14.00 Papirudstilling. Medlemmer af Föreningen Nordiska Pappershistoriker udstiller i museets store sal kl 14-17.

Lørdag den 18 juni

kl 10.00 Papirudstilling. Medlemmer af Föreningen Nordiska Pappershistoriker udstiller i museets store sal kl 10-13

På gensyn hilser Keld Dalsgaard Larsen

Visa upp Ditt intresseområde på NPH:s konferens 1994 i Silkeborg

Låt oss visa varandra och allmänheten vilka intresseområden som ryms inom NPH. Vi börjar med ett prov vid årsmötet i Silkeborg nu i sommar.

Tanken är att medlemmar i föreningen ska kunna ställa ut något inom sitt intresseområde, t ex restaurering, formmakeri, papperskonst, vattenmärkesforskning mm.

Vi bjuder sedan in allmänheten och pressen att komma och titta under fredagen den 17 juni, kl 14.00 - 17.00 och under lördagen den 18 juni kl 10.00 - 13.00. Givetvis med presentation av vår förening samt utdelning av värningsforldrar.

Deltagarna tilldelas en yta på 2-3 kvadratmeter, beroende på deltagantal och tillgängliga lokaler.

Ta chansen att visa upp Ditt intresseområde!

Frågor och anmälan till

Sanny Holm

Frejgatan 36, 4 tr

113 26 STOCKHOLM

SVERIGE

Tfn kvällar 08 332 790

eller

Keld Dalsgaard Larsen

Silkeborg Museum

8600 SILKEBORG

DANMARK

Tfn arbetet 45 868 214 99

Notiser

Handpappersbruk i Finland

En glädjande nyhet för alla handpappersvänner i Finland, kan vi informera om. Ett handpappersbruk har startats av Kimmo Kuusinen i Esbo strax utanför Helsingfors, i sin källare har Kimmo iordningsställt ett handpappersbruk, där han tillverkar brevpapper, kuvert, gratulationskort, diplom och betygspapper, visitkort och konstpapper.

Kimmo Kuusinen är mikrobiolog och blev intresserad

av papper utifrån sina kunskaper om fermentering av lin och lump.

De som besökte Finland i samband med NPH:s årsstämma 1992 känner till Esbo. Där finns också KCL, Oy Keskus-laboratorio - Centrallaboratorium AB, den finska kemiska träförädlingsindustrins gemensamma forskningsinstitut.

Seminarium på KTH

Ett seminarium om nordiska halmmassebruk, träsliperier och pappersmaskiner avhölls den 10-11 mars. Platsen var Kungliga Tekniska Högskolan och föreläsningarna hölls i Skogindustriernas Forskningsinstitut. Seminariet var mycket välbesökt med deltagare från hela Norden. En rapport kommer att ges ut innehållande alla föreläsningar. Men vi hoppas även kunna publicera något i artikelform i vår tidskrift.

Arrangör för seminariet var Enheten för industriminnesforskning, Skogindustriernas Historiska Utskott och Skogindustriernas Forskningsinstitut.

Nordisk Pappershistorisk Tidskrift

Bostiansk papirmekka av Anne vilsboll sid 1

Inbjudan till Silkeborg Museum sid 6

Notiser sid 9